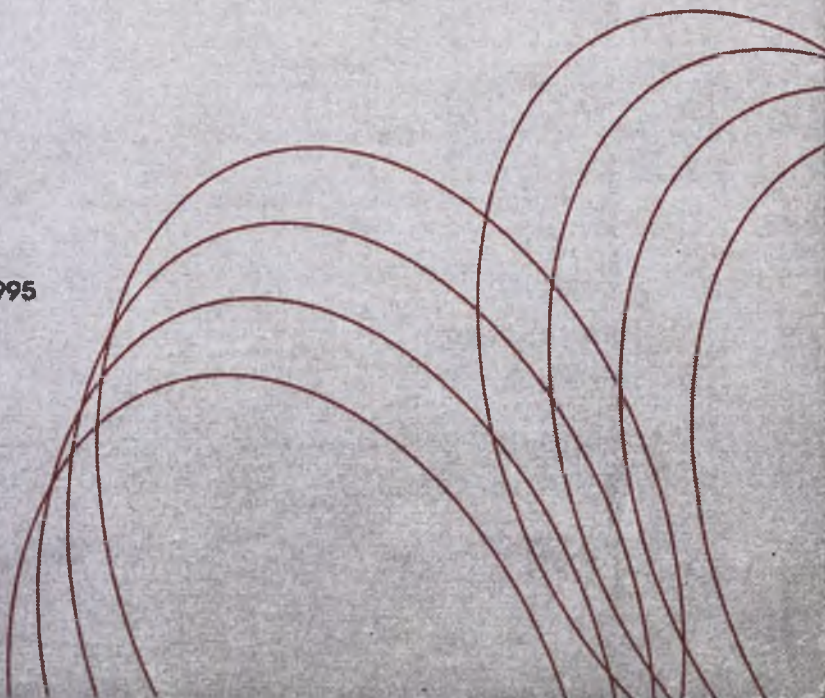

Urząd Statystyczny

Przestrzenne zróżnicowanie poziomu życia

Katowice
listopad 1995

2282/11

Opracowała mgr Barbara Podgórska - Jurkowska

Nakład 115 egz.

Format A5

Urząd Statystyczny w Katowicach

Oddział Poligraficzny

Zam. 147 / 95

Cena zł 3,00

Okres od 1990 r. to lata głębokich przemian społecznych, politycznych i gospodarczych. Wraz z przemianą gospodarki zarządzanej centralnie w gospodarkę typu rynkowego pojawiły się nowe procesy i zjawiska gospodarczo-społeczne. Przemianom gospodarki towarzyszył relatywnie wysoki poziom inflacji.

Okresowy spadek wielkości produktu krajowego brutto, zmniejszenie się zatrudnienia, występowanie bezrobocia, wzrost sektora prywatnego z pozytywnymi i negatywnymi tego skutkami (np. wzrost rentowności, spadek przeciętnych wynagrodzeń w stosunku do sektora publicznego), szybszy w niektórych okresach wzrost cen niż wzrost płac, rent i emerytur wpływały na zróżnicowanie pod względem zamożności i stanu posiadania zarówno w wymiarze jednostkowym jak i terytorialnym.

Wysoki poziom inflacji w latach 1989 - 1991 (wskaźniki wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych w stosunku do roku poprzedniego wynosiły odpowiednio 351,1%, 685,8% i 170,3%) powodował znaczne zubożenie ludności, gdyż posiadane zasoby pieniężne straciły na wartości.

Prezentowane opracowanie ma za zadanie wyznaczenie obszarów ubogich w sensie finansowym, aktywności gospodarczej, skali bezrobocia, wyposażenia w infrastrukturę społeczną, techniczną i komunalną lub obciążonych pod innym względem np. pod względem zanieczyszczenia środowiska naturalnego.

Niekorzystne zjawiska okresu transformacji w połączeniu z zatruciem środowiska, stanem lecznictwa i infrastruktury komunalnej i mieszkaniowej miały zasadniczy wpływ na sytuację zdrowotną ludności w tym śmiertelność niemowląt, przyrost naturalny, strukturę wiekową ludności oraz saldo migracji.

Poszczególne gminy województwa katowickiego w 1994 r. były zróżnicowane pod względem ilości i zamożności mieszkańców, zasobności budżetów gmin, możliwości zatrudnienia i wyposażenia w infrastrukturę społeczną i techniczną.

Najlepszym sposobem przestrzennego zróżnicowania gmin pod względem zamożności byłoby porównanie wysokości przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na 1 osobę w gospodarstwach domowych w gminach. Jest to jednak niemożliwe z przyczyn obiektywnych - braku danych. Wielkość próby statystycznej służącej do badania budżetów rodzinnych w skali województwa rozkłada się w terenie na zbyt małe podpróbki, na podstawie których nie można wnioskować o dochodach ludności w skali gminy.

Wybór gmin o niższym poziomie zamożności przeprowadzono w sposób pośredni. Przy czym jako teren znacznie obciążony w sensie finansowym, aktywności gospodarczej, skali bezrobocia, wyposażenie w infrastrukturę społeczną, techniczną i komunalną, a także obciążonych pod względem zatrucia środowiska naturalnego uznano teren charakteryzujący się:

- relatywnie niskim przyrostem naturalnym
- relatywnie niskim (ujemnym) saldem migracji
- wysoką śmiertelnością niemowląt w stosunku do urodzeń żywych
- niskim udziałem pracujących w ogólnej liczbie ludności
- wysokim bezrobociem
- relatywnie niskim stanem posiadania dóbr luksusowych

Rok 1994 nie był tak niekorzystny dla przeciętnego mieszkańca jak lata ubiegłe. Nastąpił realny wzrost płac i emerytur (1993 r. obniżenie realnej wartości emerytur o 2,3%). Porównanie niektórych charakterystyk województwa z krajem w 1994 r. przedstawiono w poniższym zestawieniu:

Wyszczególnienie	Dochody gmin na 1 mieszkańca	Wydatki gmin na 1 mieszkańca	Przeciętne wynagrodzenie miesięczne netto w gospodarce narodowej	Wzrost (spadek) płacy realnej w %	Stopa bezrobocia ^{a)}	Pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy w % ogółu bezrobotnych	Urodzenia na 1000 mieszkańców	Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	Udział osób powyżej 64 roku życia w % ogółu mieszkańców
	w zł			w %					
Kraj	384,2	386,7	431,24	1,9	16,0	44,2	12,5	15,1	10,7
Województwo .	492,3	494,3	547,44	5,9	10,1	41,2	10,4	18,3	9,3

a) Udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności czynnej zawodowo.

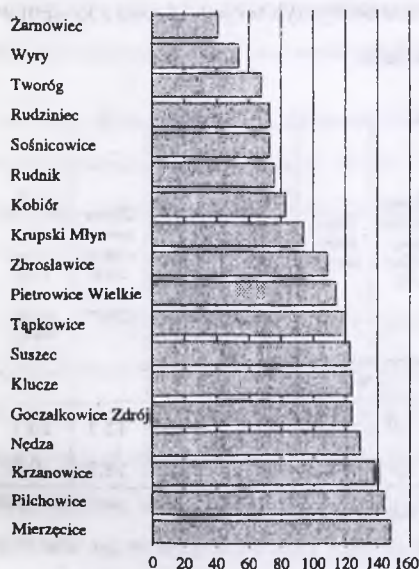
Z zestawienia wynika, że w 1994 r. mimo wyższych przeciętnych wynagrodzeń, wyższych dochodów gmin na 1 mieszkańca, niższej stopy bezrobocia w województwie, wystąpił tu niższy przyrost naturalny, wyższy wskaźnik śmiertelności niemowląt i krótszy przeciętny wiek życia zobrazowany niższym udziałem w strukturze ludności osób starszych.

Województwo katowickie posiadało, według podziału administracyjnego na koniec minionego roku 96 gmin w tym 53 gminy miejskie i miejsko-wiejskie oraz 43 gminy wiejskie.

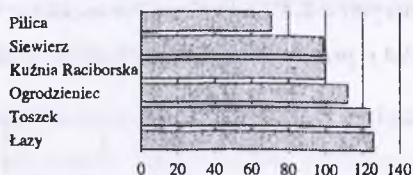
Najniższa gęstość zaludnienia występowała poza nielicznymi wyjątkami na zachodnich i północnych krańcach województwa.

Gęstość zaludnienia poniżej 150 osób na km² (średnia dla województwa - 592 osoby na km²) wystąpiła w gminach:

gminy wiejskie

gminy miejsko - wiejskie

W gminach miejskich gęstość zaludnienia była wyższa niż 150 osób na 1 km², najniższa w Bukownie, Sławkowie, Porębie i Orzeszu.

Życie w gminach miejskich było trudniejsze niż w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Niższy był przyrost naturalny, wyższe ujemne saldo migracji, wyższa śmiertelność niemowląt i mniejszy udział w ogólnej liczbie mieszkańców osób żyjących po przekroczeniu 64 roku życia.

Omawiane wskaźniki demograficzne w gminach miejskich, miejsko - wiejskich i wiejskich przedstawiono w poniższej tablicy:

Wyszczególnienie	Urodze- nia	Zgony	Przyrost natu- ralny	Saldo migracji	Zgony niemo- włat na 1000 urodzeń żywych	Udział osób powyżej 64 roku życia	Udział bezro- bot- nych ^{a)}
	na 1000 ludności						
WOJEWÓDZTWO	10,44	9,67	0,77	-1,64	18,3	9,3	7,1
Gminy:							
miejskie	10,18	9,72	0,46	-2,11	19,3	9,0	7,2
miejsko - wiejskie	11,36	9,18	2,18	-0,37	14,7	10,1	8,4
wiejskie	11,57	9,80	1,77	0,92	13,5	10,2	5,4

a) W liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Sytuacja demograficzna niektórych miast była niekorzystna. Małała liczba ludności w związku z ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji. Wskaźnik przyrostu naturalnego ogółem w skali województwa w 1994 r. był niski i mniejszy niż 1 osoba na 1000 ludności (kraj 2,5 osób na 1000 ludności).

W największym stopniu liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń w miastach: Wojkowicach (wskaźnik przyrostu naturalnego minus 6,77 osób na 1000 ludności) i Sławkowie (minus 4,36 osób na 1000 ludności) oraz w Będzinie, Chorzowie, Czeladzi. Porębie, Zawierciu (naturalny ubytek wyższy niż 3 osoby na 1000 ludności). Wśród gmin miejsko-wiejskich największy naturalny ubytek ludności na 1000 mieszkańców odnotowano w mieście Siewierzu i gminach Ogrodzieniec i Łazy. W gminach wiejskich niski ujemny przyrost naturalny wystąpił w Bobrownikach (minus 8,21 osób na 1000 mieszkańców), Bolesławiu (minus 3,69), Psarach (minus 4,01) i Tąpkowicach (minus 2,45).

Saldo migracji województwa w 1994 r. było ujemne - ubytek 6,4 tys. ludności; napływ - ponad 42 tys. ludności (zameldowania na pobyt stały z kraju i z zagranicy), odpływ - ponad 49 tys. ludności (wymeldowania z pobytu stałego). W województwie ubyło ze względu na migrację średnio 1,64 osób na 1000 ludności.

Znacznie większy odpływ migracyjny niż napływ obserwowano w Tychach (saldo minus 15,23 osób na 1000 ludności) w Tarnowskich Górach (minus 10,07) oraz w Czeladzi, Jastrzębiu - Zdroju, Knurowie, Siemianowicach Śląskich, Wojkowicach, Zabrze i Żorach saldo migracji na 1000 ludności w przedziale od minus 4,00 do minus 10,00.

Do miast, gdzie ludność malała ze względu na ujemny przyrost naturalny i ujemne saldo migracji należały: Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sławków, Sosnowiec, Świętochłowice, Wojkowice.

Fakt przewyższania liczby narodzin przez liczbę zgonów lub większy odpływ migracyjny niż napływ występował często łącznie z nasileniem bezrobocia. Fakty te wystąpiły w wielu miastach (w Będzinie, Bukownie, Bytomiu, Chorzowie, Czeladzi, Dąbrowie Górniczej, Jastrzębiu Zdroju, Porębie, Sławkowie, Sosnowcu, Tychach, Zawierciu i Żorach). Omawianym zjawiskom towarzyszyły częstokroć duża śmiertelność niemowląt i mały udział ludności, która przeżyła 64 rok życia.

Śmiertelność niemowląt w województwie była wyższa niż w skali kraju i wynosiła w 1994 r. 18,3 zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych (kraj 15,1).

Wśród gmin miejskich najwyższą śmiertelność niemowląt obserwowano w Orzeszu (40 zgonów na 1000 urodzeń żywych) i Porębie (prawie 35). Wielkość omawianego wskaźnika w granicach od 20-30 zgonów na 1000 urodzeń żywych wystąpiła w licznych miastach (w Będzinie, Bieruniu, Bytomiu, Dąbrowie Górniczej, Rudzie Śląskiej, Sosnowcu, Tychach, Wodzisławiu Śląskim, Zabrze).

W gminach miejsko-wiejskich i wiejskich przeciętna śmiertelność niemowląt była mniejsza niż w miastach, niemniej na niektórych terenach obserwowano wysoką umieralność niemowląt, powyżej 46 zgonów na 1000 urodzeń żywych (gminy wiejskie: Gaszowice i Krupski Młyn) oraz odpowiednio - wskaźnik prawie 40 zgonów na 1000 urodzeń żywych w Bestwinie i Kobiórze. Wskaźnik

śmiertelności niemowląt był w pewnej mierze wyznacznikiem przeciętnego stanu warunków sanitarno - mieszkaniowych ludności określonego terenu. Częstość wysoka śmiertelność niemowląt w mniejszych miastach i miejscowościach występowała łącznie z niskim udziałem zatrudnienia w gospodarce narodowej poza rolnictwem indywidualnym, z niskim nasyceniem terenu przez infrastrukturę komunalną oraz niskim zużyciem wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na jednego mieszkańca. W większych miastach wpływ na śmiertelność niemowląt miało także zanieczyszczenie środowiska. Przykład omawianej współzależności dla gmin o mniejszym przeciętnym zaludnieniu przedstawiono w poniższym zestawieniu:

<i>Wyszczególnienie</i>	<i>Śmiertelność niemowląt na 1000 urodzeń żywych</i>	<i>Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca w m</i>
OGÓŁEM	18,3	69,3
w tym:		
Gminy miejskie o mniejszej liczbie ludności:		
Orzesze	40,0	18,9
Poręba	34,8	38,7
Gminy miejsko - wiejskie:		
Siewierz	39,0	40,6
w tym miasto	37,4	31,8
Trzebnia	21,7	45,4
w tym miasto	31,8	63,0
Gminy wiejskie:		
Gaszowice	46,6	21,7
Bestwina	37,5	46,1
Kobiór	38,5	20,0
Krupski Młyn	48,0	101,1
Nędza	29,4	9,3
Pietrowice Wielkie	32,4	39,1
Rudziniec	32,9	14,3

W większych miastach wysoka śmiertelność niemowląt występowała łącznie z wysokim stopniem zanieczyszczenia środowiska, co ilustruje zestawienie:

Miasta	Śmiertelność niemowląt na 1000 urodzeń żywych	Ścieki przemysłowe wymagające oczyszczenia odprowadzone do wód powierzchniowych na 1 km ² w danym roku	Emisja zanieczyszczeń pyłowych na 1 km ² w tonach	Odpady przemysłowe uciążliwe dla środowiska nagromadzone na terenie zakładów w tys. ton na 1 km ² (stan na koniec roku)
WOJEWÓDZTWO	18,3	54,6	14,7	119,6
w tym miasta o większej liczbie ludności:				
Bytom	29,5	290,1	65,3	639,2
Będzin	27,2	62,8	153,4	81,1
Ruda Śląska	26,1	98,8	19,1	326,6
Zabrze	23,5	113,0	57,1	299,2
Dąbrowa Górnicza . . .	22,7	87,1	68,5	33,6
Sosnowiec	22,5	180,3	10,4	3,0
Wodzisław Śląski . . .	22,3	42,2	14,6	334,7
Bieruń	21,9	228,8	6,9	-

Jest rzeczą oczywistą, że szkodliwe oddziaływanie emisji zanieczyszczeń pyłowych i ścieków przemysłowych nie ograniczało się wyłącznie do miejsca emisji lub odprowadzania ścieków, lecz obejmuje obszary w mniejszej lub większej odległości od tych miejsc (w zależności od warunków hydrograficznych i układów pogodowych). W województwie katowickim w 1994 r. wskaźnik emisji przemysłowych zanieczyszczeń powietrza (gazów) z zakładów szczególnie uciążliwych na 1 km² był ponad sześciokrotnie wyższy niż odpowiedni wskaźnik krajowy (województwo - 4068,1 t/km² i kraj - 617,4 t/km²). Odpady przemysłowe uciążliwe dla środowiska nagromadzone na terenach zakładów pracy stanowiły aż 42,5% odpadów w skali kraju.

W niektórych miastach województwa wystąpiła specyficzna struktura wiekowa ludności, to znaczy znacznie niższy udział ludności która przekroczyła 64 rok życia w ogólnej liczbie mieszkańców. Było to spowodowane między innymi znacznym zatruciem środowiska naturalnego lub znacznymi migracyjnymi ubytkami ludności w wieku starszym związane między innymi z likwidacją lub przekształceniem dużych zakładów przemysłowych. Sytuację tą ilustruje poniższe zestawienie:

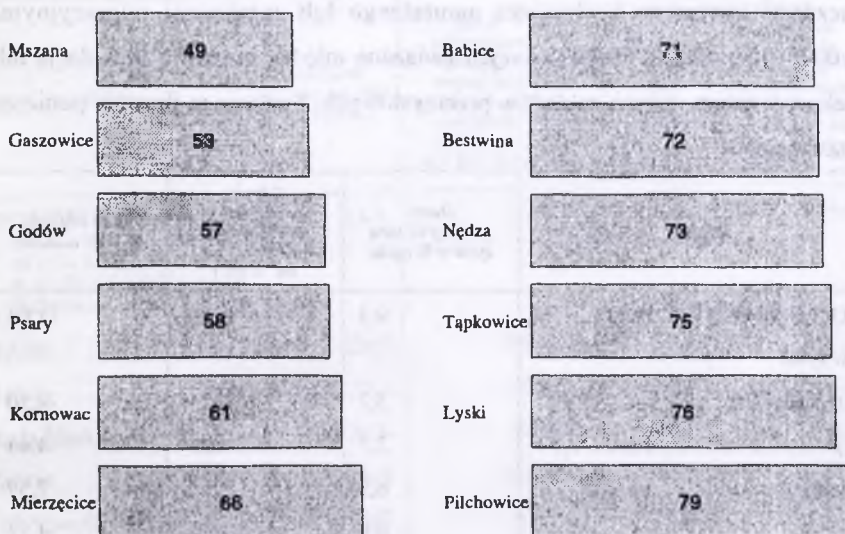
Miasta	Osoby powyżej 64 roku życia w % ogółu	Odpady przemysłowe uciążliwe dla środowiska ^{a)} na 1 km ² w rys. t	Saldo migracji na 1000 ludności
WOJEWÓDZTWO	9,3	119,6	-1,64
w tym:			
Jaszuwice Zdrój	3,7	1572,1	-8,10
Żory	3,7	0,0	-4,44
Lędziny	6,1	x ^{b)}	7,59
Knurów	6,9	3709,9	-4,57
Tychy	7,0	2,9	-15,23

a) Nagromadzone na terenie zakładów pracy (stan na koniec roku) b) Ze względu na zachowanie tajemnicy statystycznej nie podano danych dla miast, w których są mniej niż 3 zakłady uciążliwe dla środowiska.

Należy jednak podkreślić, że na długość życia ludności obok przedstawionych czynników działał także cały splot innych przyczyn związanych np. z warunkami bytowymi, lecznictwem itp.

Dobrym miernikiem stopnia zamożności (lub ubóstwa) ludności na określonym terenie jest **udział pracujących w ogólnej liczbie ludności**. Wyznaczające rejony, gdzie mieszka najmniej pracujących w gospodarce narodowej (poza rolnictwem indywidualnym) trzeba stwierdzić, że sytuacja ta występowała w największym nasileniu głównie w gminach wiejskich znacznie oddalonych od centrum przemysłowego województwa.

Na poniższym wykresie przedstawiono ilość pracujących w gospodarce narodowej (bez rolnictwa indywidualnego) na 1000 ludności w gminach o najniższym relatywnie zatrudnieniu.

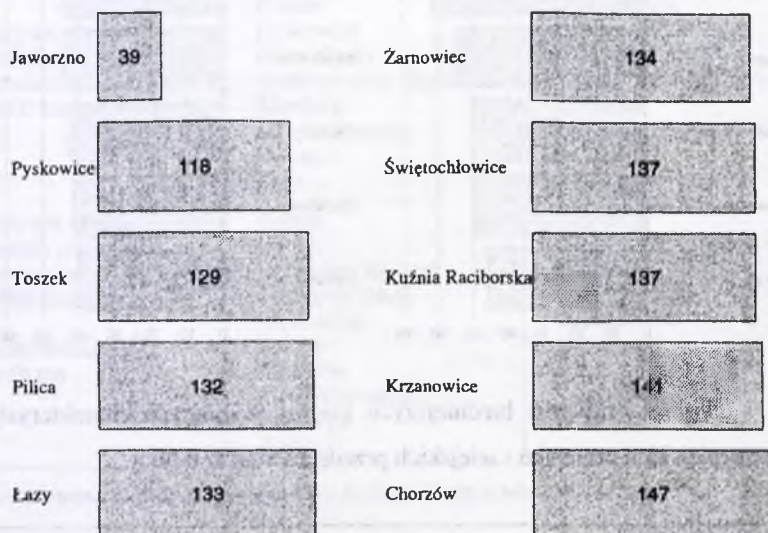

Jednak na podstawie jedynie omawianego wskaźnika rynku pracy nie można wnioskować jednoznacznie, że na przedstawionych terenach wystąpiły przeciętnie niższe dochody. Dodatkowym wskaźnikiem, który uwzględniono w rozważaniach była **ilość osób posiadających samochód osobowy na 1000 ludności**.

Do relatywnie najniżej zmotoryzowanych gmin nie należały jedynie gminy wiejskie o niskim wskaźniku zatrudnienia w gospodarce narodowej poza rolnictwem. W przedstawionej grupie gmin znalazły się gminy miejskie (Jaworzno, Pyskowice, Świętochłowice i Chorzów) oraz gminy miejsko - wiejskie (Pilica, Łazy, Kuźnia Raciborska). Także w skali województwa ogółem najsilniej w stosunku do ilości mieszkańców były zmotoryzowane gminy wiejskie - wskaźnik 192

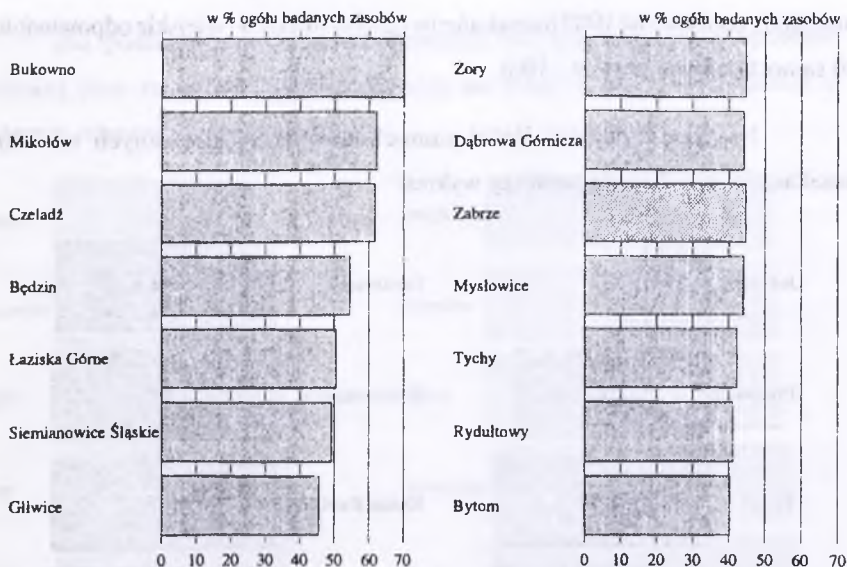
samochody osobowe na 1000 mieszkańców (gminy miejsko - wiejskie odpowiednio: 180 samochodów i miejskie - 190).

Najniższy poziom ilości samochodów zarejestrowanych na 1000 mieszkańców przedstawia poniższy wykres:

Innym symptomem ubożenia ludności było **zaleganie z opłatami za czynsz** w mieszkaniach spółdzielczych, zakładów pracy i komunalnych. W mieszkaniach takich 335,5 tys. osób zalegało z opłatami za czynsz, w tym 99,3% w miastach.

Mieszkania z zaległym czynszem stanowiły ponad jedną trzecią (37,4%) ogółu analizowanych zasobów mieszkaniowych. W ogólnych zadłużeniach ponad 11% to zaległości długotrwale (za 3 miesiące i więcej). Kształtowanie się nasilenia zaległości w zasobach mieszkań spółdzielni mieszkaniowych, zakładów pracy i komunalnych w niektórych miastach przedstawiono na wykresie:

Wybór obszarów biedniejszych według wybranych charakterystyk w gminach miejskich i miejsko - wiejskich przedstawiono w tablicy:

Wskaźnik	Gminy miejskie	Gminy miejsko - wiejskie
Wskaźniki demograficzne		
Ujemny przyrost naturalny	Katowice Będzin Chorzów Dąbrowa Górnicza Poreba Ruda Śląska Sosnowiec	m. Łazy m. Siewierz
Wysoka śmiertelność niemowląt		
Ujemne saldo migracji	Bytom Dąbrowa Górnicza Ruda Śląska Sosnowiec Tychy Wodzisław Śląski Zabrze	m. Czerwionka - Leszczyny m. Łazy m. Trzebinia Toszek
Wysoka śmiertelność niemowląt		

dok. zestawienia

Wskaźnik	Gminy miejskie	Gminy miejsko - wiejskie
Wskaźniki stanu posiadania i rynku pracy		
Niższy niż średni wskaźnik posiadania samochodów osobowych na 1000 mieszkańców	Bytom Chorzów Mysłowice Piekary Śląskie Poręba	Chrzanów Czerwionka - Leszczyny Kuźnia Raciborska Łazy Ogrodzieniec
Niższy niż średni wskaźnik pracujących w gospodarce narodowej ^{a)} na 1000 mieszkańców	Pyskowie Ruda Śląska Siemianowice Śląskie Ślawków Świętochłowice Zabrze Zory	Olkusz Pilica Toszek Wolbrom
Niższy niż średni wskaźnik posiadania samochodów osobowych na 1000 mieszkańców	Będzin Bytom Dąbrowa Górnicza Jastrzębie Zdrój Mysłowice	Chrzanów Czechowice - Dziedzice Libiąż Łazy Ogrodzieniec
Wysoki wskaźnik ^{b)} bezrobocia	Poręba Ślawków Świętochłowice Zawiercie Zory	Olkusz Pilica Trzebinia Wolbrom

a) Poza rolnictwem. b) Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Wśród miast o niekorzystnym poziomie wskaźników demograficznych, stanu posiadania i rynku pracy obciążone ze względu na wiele niekorzystnych czynników można wskazać takie miasta jak: Będzin, Bytom, Poręba, Sosnowiec, Łazy, Trzebinia, Toszek.

Wybór gmin wiejskich obciążonych przez zjawiska niekorzystne przeprowadzono oddzielnie biorąc pod uwagę fakt występowania na obszarach wiejskich nieznanymi wielkośćmi bezrobocia ukrytego (bezrobocie ukryte będzie przedmiotem badania w 1996 r. jako jedna ze składowych spisu rolnego). W związku z powyższym wskaźniki bezrobocia dla wsi porównano nie ze średnim wskaźnikiem wojewódzkim, ale ze średnim wskaźnikiem bezrobocia w gminach wiejskich.

Wskaźnik	Gminy wiejskie
Wskaźniki demograficzne	
Ujemny przyrost naturalny	Bolesław Kornowac Nędza Psary Rudziniec
Wysoka śmiertelność niemowląt	
Ujemne saldo migracji	Krupski Młyn Pietrowice Wielkie
Wysoka śmiertelność niemowląt	Psary Rudziniec
Wskaźniki stanu posiadania i rynku pracy	
Niższy niż średni wskaźnik posiadania samochodów osobowych na 1000 mieszkańców	Babice Bolesław Jejkowice Krzyszowice Krzyżanowice Lubomia Nędza Pietrowice Wielkie Rudnik Tapkowice Tworóg Zbrosławice Żarnowiec
Niższy niż średni wskaźnik pracujących w gospodarce narodowej ^{a)} na 1000 mieszkańców	
Niższy niż średni wskaźnik posiadania samochodów osobowych na 1000 mieszkańców	Babice Bolesław Tapkowice Tworóg Żarnowiec
Wyższy niż przeciętnie dla obszarów wiejskich wskaźnik bezrobocia ^{b)}	

a) Poza rolnictwem. b) Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym.

Uboższe gminy wiejskie były usytuowane głównie w południowo - zachodniej i zachodniej części województwa. Uwzględniając jednocześnie niekorzystny poziom wybranych wskaźników demograficznych, stanu posiadania i rynku pracy można stwierdzić, że wśród przedstawionych obszarów wielostronnie

obciążone czynnikami negatywnymi były gminy Bolesław, Nędza, Psary, Rudziniec, Babice, Tąpkowice, Tworóg, Pietrowice Wielkie.

Biorąc pod uwagę usytuowanie na terenie województwa wszystkich gmin wiejskich i miejsko - wiejskich zebranych w powyższych tablicach można stwierdzić, że stanowią one najczęściej gminy przygraniczne; z województwem krakowskim (Libiąż, Babice, Chrzanów, Trzebinia, Olkusz, Wolbrom, Żarnowiec), częstochowskim (Żarnowiec, Pilica, Poręba, Siewierz, Tworóg, Krupski Młyn), opolskim (Krupski Młyn, Toszek, Rudziniec, Kuźnia Raciborska, Rudnik, Pietrowice Wielkie) i granicą państwa (Krzanowice, Krzyżanowice).

Natomiast gminy miejskie przedstawione w odpowiedniej tablicy tworzą w większości pas terytorialny w części środkowej województwa rozpoczynający się od okolic Olkusza i Bolesławia, poprzez Sławków, Dąbrowę Górniczą, Sosnowiec, Będzin, Siemianowice Śląskie, Bytom, Chorzów, Świętochłowice, Zabrze i Rudę Śląską.

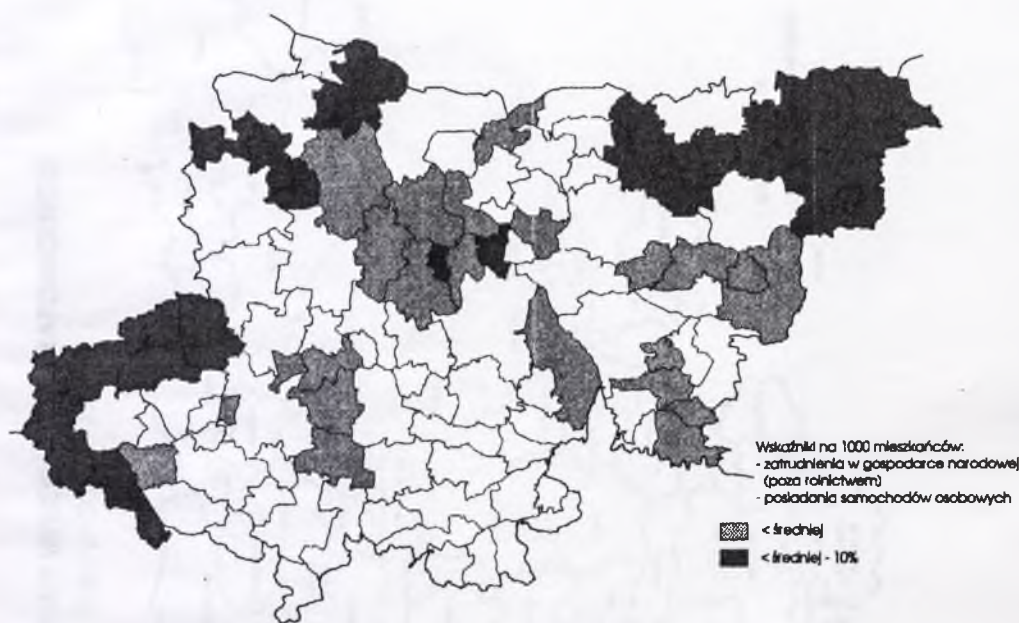
Z powyższej analizy wynika, że najczęściej trudniej żyje się w obrębie miast, w miastach najczęściej zaludnionych (często powyżej 2000 osób na 1 km²), o dużym skażeniu środowiska naturalnego. Natomiast gminy wiejskie i miejsko - wiejskie, w których wskaźniki demograficzne, stanu posiadania i rynku pracy były mniej korzystne od poziomu średniego w województwie to tereny o najmniejszym zaludnieniu (poniżej 150 lub 300 osób na 1 km²), usytuowane na peryferiach województwa w dużej odległości od centrum przemysłowego.

Biorąc pod uwagę warunki materialne mierzone omawianymi wskaźnikami stanu posiadania i poziomu zatrudnienia można wybrać gminy o większym poziomie ubóstwa niż przeciętny, ustalając kryterium wyboru na poziomie niższym od średniego o 10% i 20%.

Przyjmując za kryterium wyboru nie średni poziom wskaźników (ilości pracujących w gospodarce narodowej, poza rolnictwem na 1000 mieszkańców i stanu posiadania samochodów osobowych na 1000 mieszkańców), lecz ich poziom pomniejszony o 10% i o 20%, uzyskano wykaz obszarów ubogich i najuboższych w analizowanym zakresie.

Gminy	Wykaz obszarów ubogich (wskaźniki niższe o 10% od przeciętnej)	Wykaz obszarów najuboższych (wskaźniki niższe o 20% od przeciętnej)
Miejskie	Poręba Pyskowice Siemianowice Śląskie Świętochłowice	Pyskowice
Miejsko - wiejskie	Kuźnia Raciborska Łazy Ogrodzieniec Pilica Toszek Wolbrom	Łazy Ogrodzieniec Toszek
Wiejskie	Krzanowice Krzyżanowice Nedza Pietrowice Wielkie Rudnik Tworóg Żarnowiec	Krzanowice Krzyżanowice Żarnowiec

Usytuowanie terytorialne gmin o niskim poziomie analizowanych wskaźników (10% niższym od przeciętnej) przedstawiono na mapce województwa na tle gmin ogółem.

Podsumowując można stwierdzić, że w województwie katowickim na tle gmin obciążonych w różnym stopniu przez zjawiska niekorzystne występujące w okresie transformacji ustrojowej, można wyróżnić co najmniej trzy obszary ubóstwa materialnego, to znaczy okolice: Raciborza (Kuznia Raciborska, Nędza, Rudnik, Pietrowice Wielkie, Krzanowice, Krzyżanowice), Zawiercia (Poręba, Łazy, Ogrodzieniec, Pilica, Żarnowiec, Wolbrom) oraz tereny położone w pobliżu Gliwic i Tarnowskich Gór (Toszek, Pyskowice, Tworóg).

Stan w dniu 30 XII

Stan w dniu 30 XII

Bytom - gminy miejskie
 Olsztyn - gminy miejsko-wiejskie
 Rzeszów - gminy wiejskie

DOCHODY I WYDATKI BUDŻETÓW GMIN

DOCHODY GMIN:

MIEJSKICH

> od średniej

< od średniej

MIEJSKO-WIEJSKICH

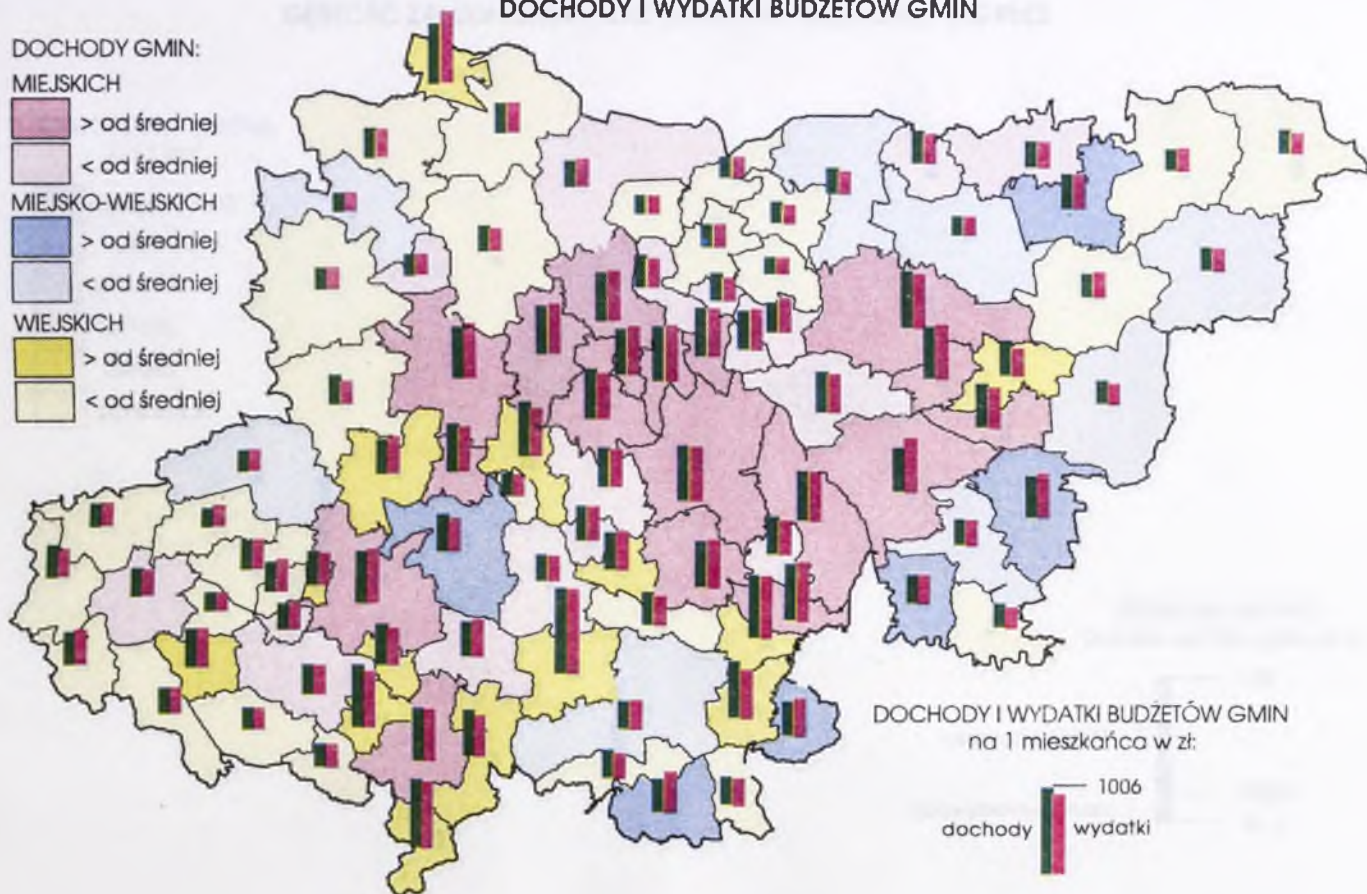
> od średniej

< od średniej

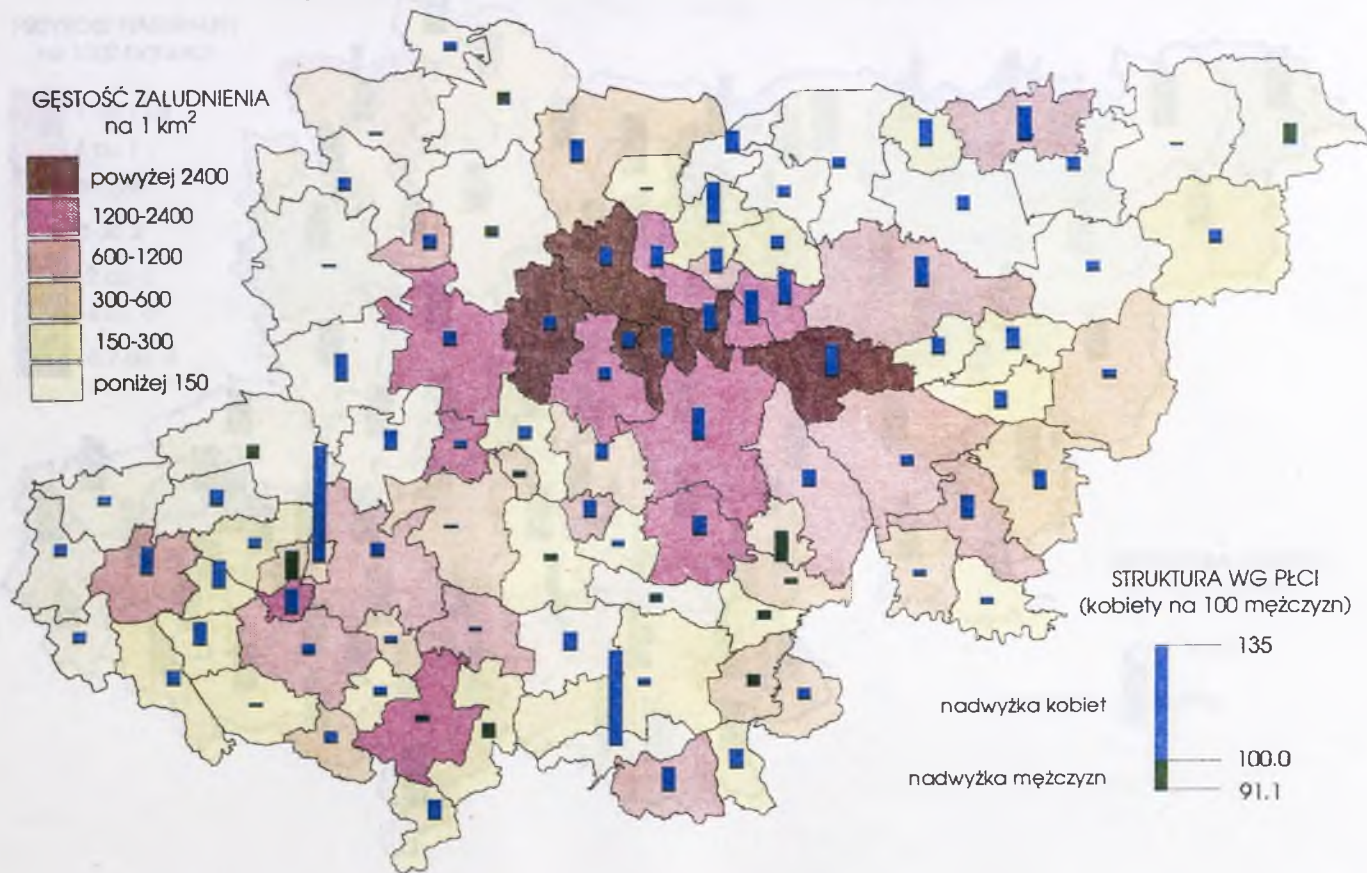
WIEJSKICH

> od średniej

< od średniej

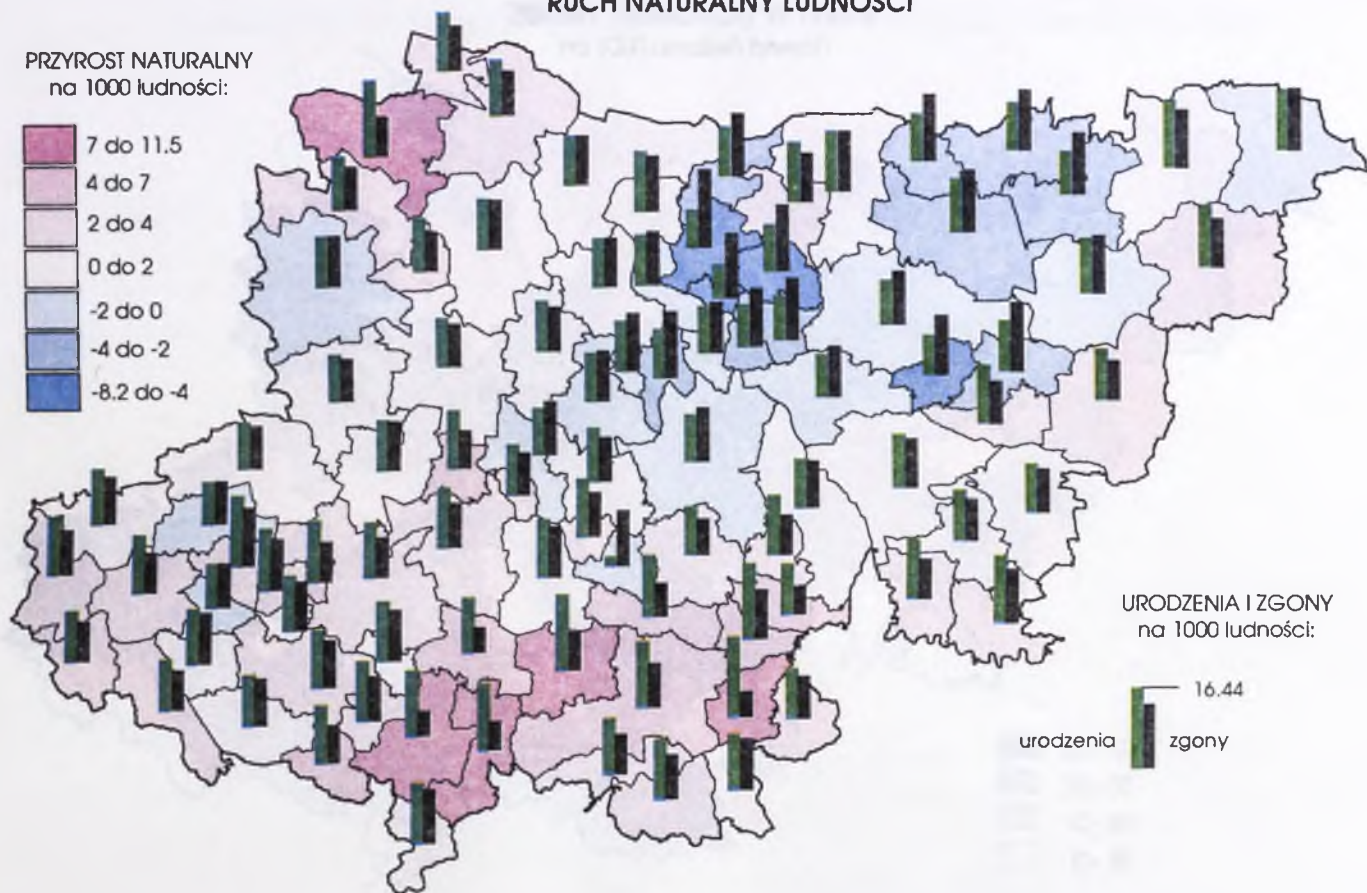
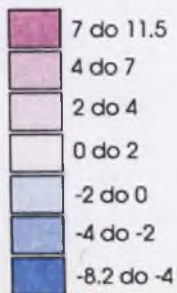

GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA ORAZ STRUKTURA LUDNOŚCI WG PŁCI

RUCH NATURALNY LUDNOŚCI

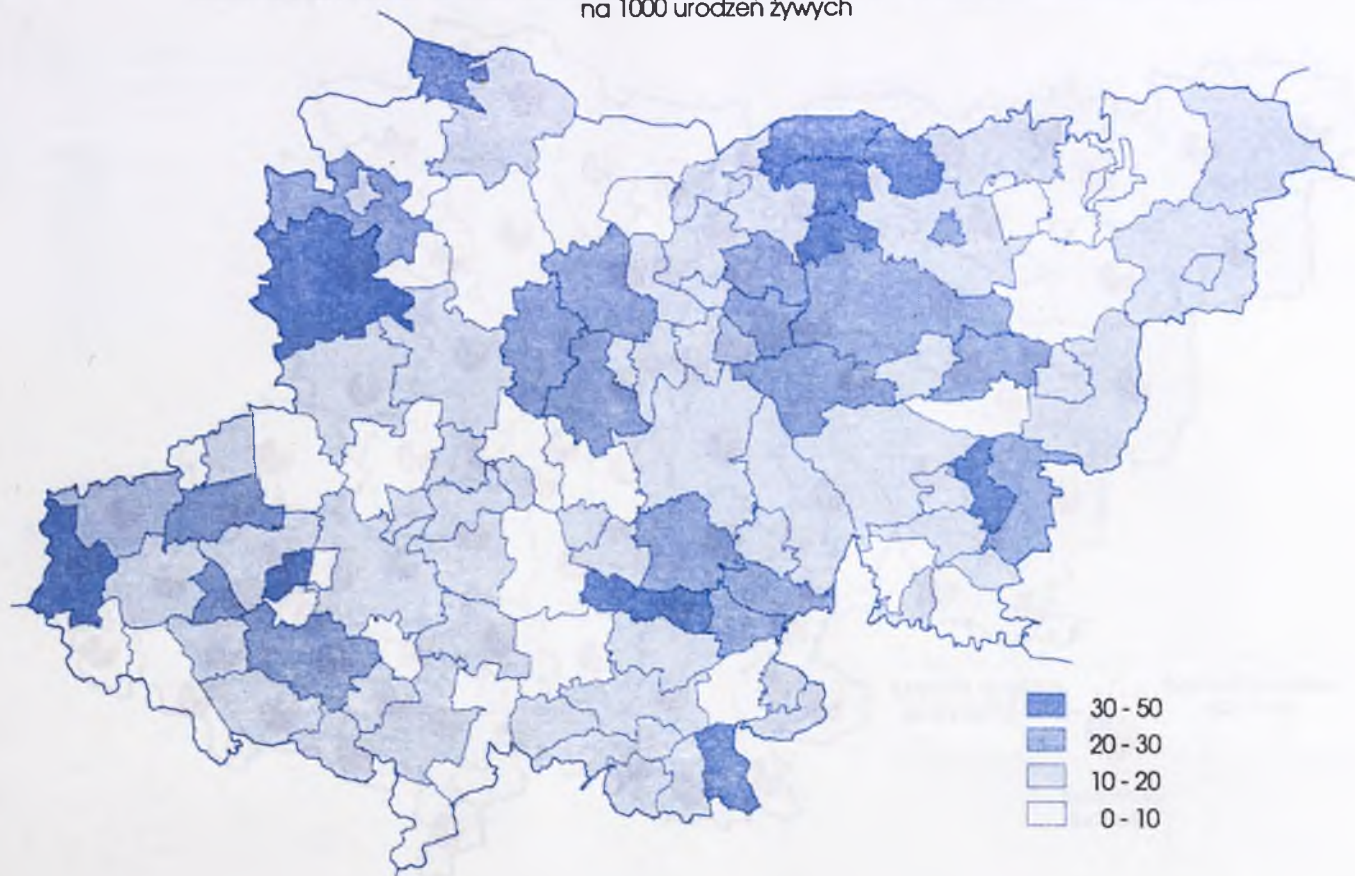
PRZYRÓST NATURALNY
na 1000 ludności:

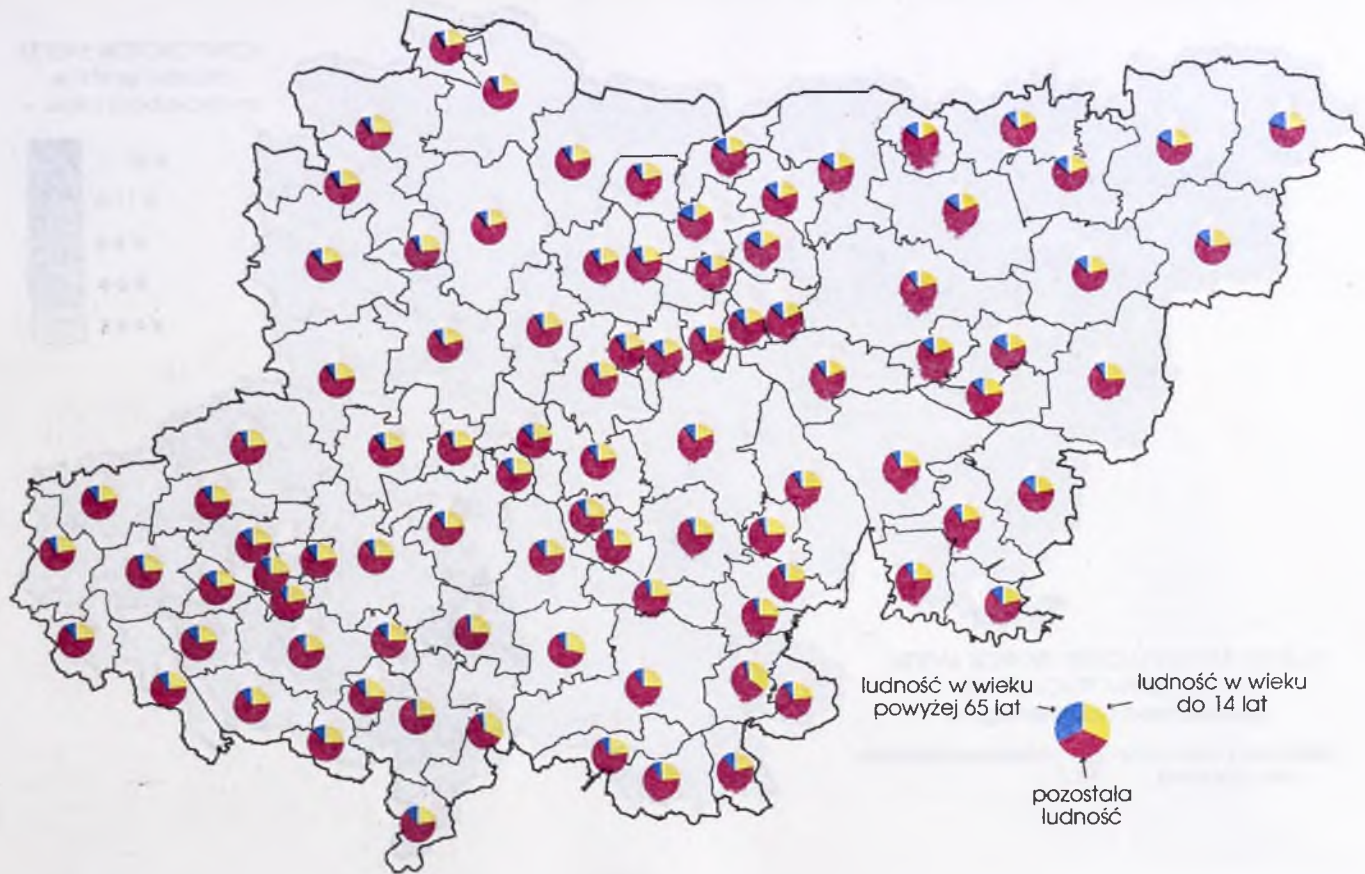
URODZENIA I ZGONY
na 1000 ludności:

ZGONY NIEMOWLĄT W 1994 R.
na 1000 urodzeń żywych

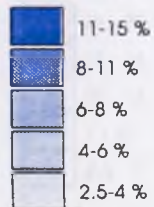

UDZIAŁ LUDNOŚCI W WIEKU DO 14 LAT I POWYŻEJ 65 LAT W LICZBIE LUDNOŚCI OGÓŁEM

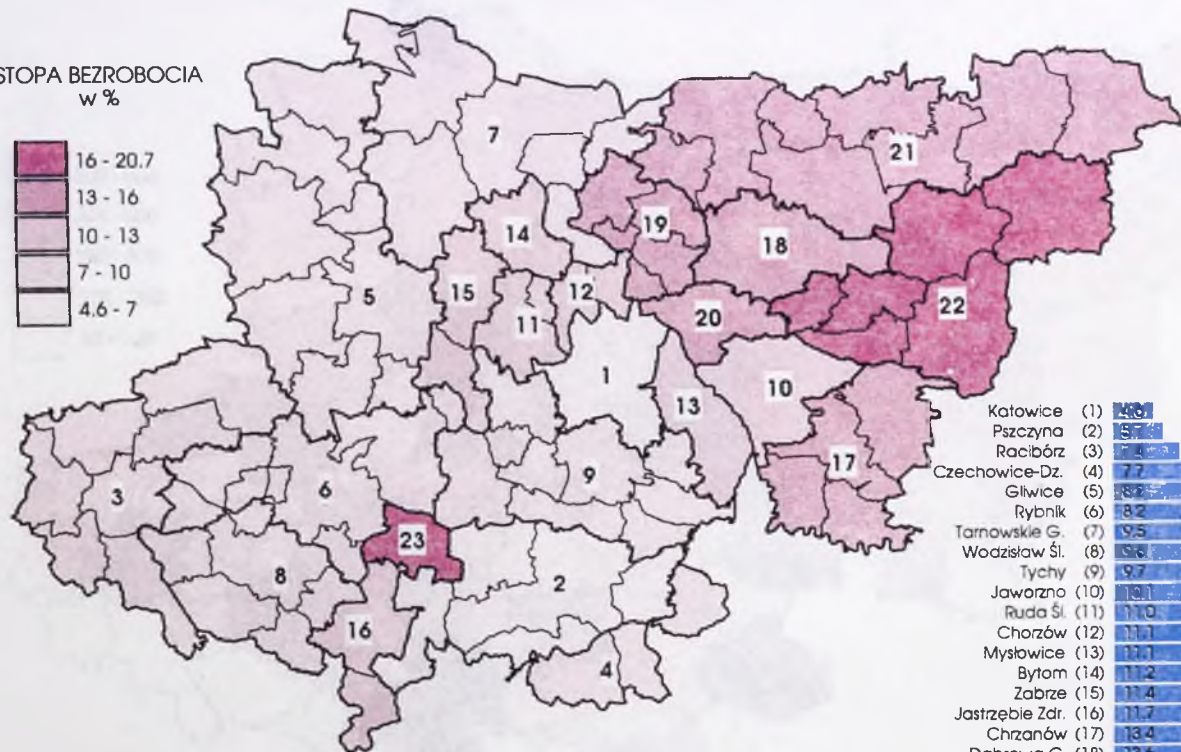
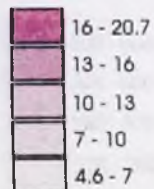
BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI W URZĘDACH PRACY

UDZIAŁ BEZROBOTNYCH
w liczbie ludności
w wieku produkcyjnym:

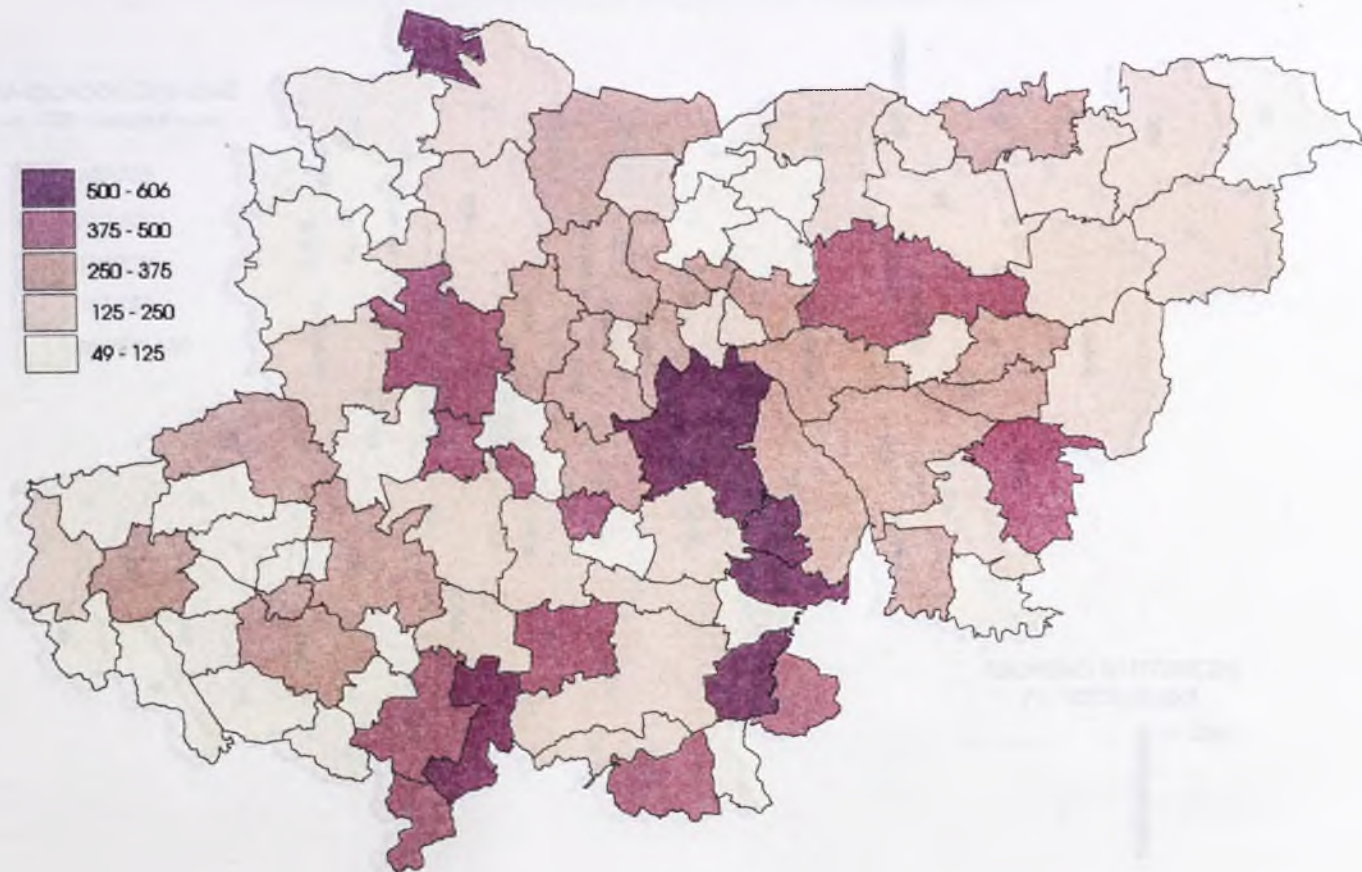
STOPA BEZROBOCIA WEDŁUG REJONÓWYCH URZĘDÓW PRACY

STOPA BEZROBOCIA
w %

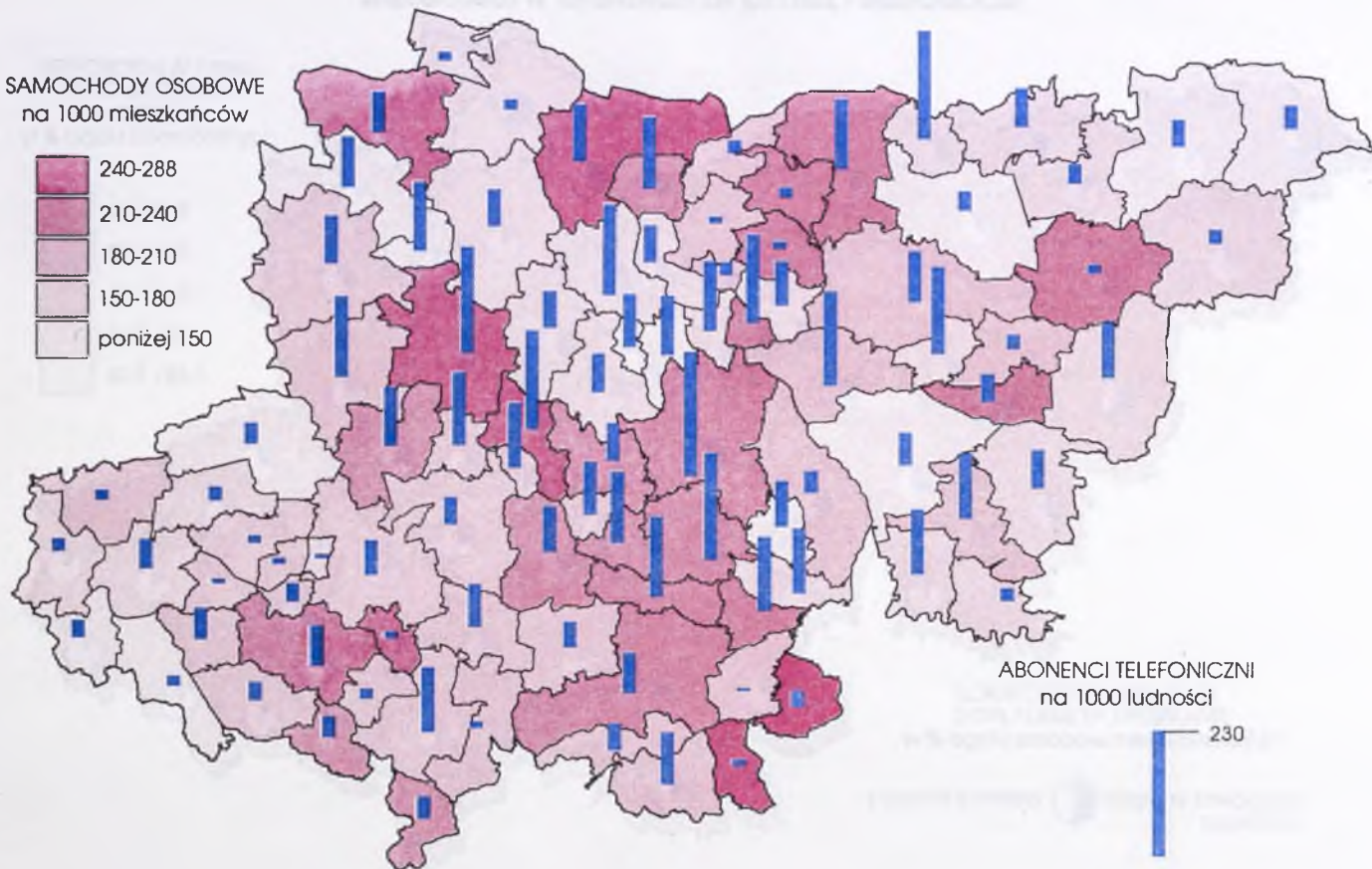
Katowice (1)	14.6
Pszczyna (2)	5.7
Racibórz (3)	7.4
Czechowice-Dz. (4)	7.7
Głwice (5)	8.7
Rybnik (6)	8.2
Tarnowskie G. (7)	9.5
Wodzisław Śl. (8)	9.6
Tychy (9)	9.7
Jaworzno (10)	10.1
Ruda Śl. (11)	11.0
Chorzów (12)	11.1
Mysłowice (13)	11.1
Bytom (14)	11.2
Zabrze (15)	11.4
Jastrzębie Zdr. (16)	11.7
Chrzanów (17)	13.4
Dąbrowa G. (18)	13.6
Będzin (19)	13.8
Sosnowiec (20)	13.9
Zawiercie (21)	14.1
Olkusz (22)	17.6
Żory (23)	20.7

PRACUJĄCY W GOSPODARCE NARODOWEJ NA 1000 LUDNOŚCI

SAMOCHODY OSOBOWE I ABONENCI TELEFONICZNI

SAMOCHODY OSOBOWE
na 1000 mieszkańców

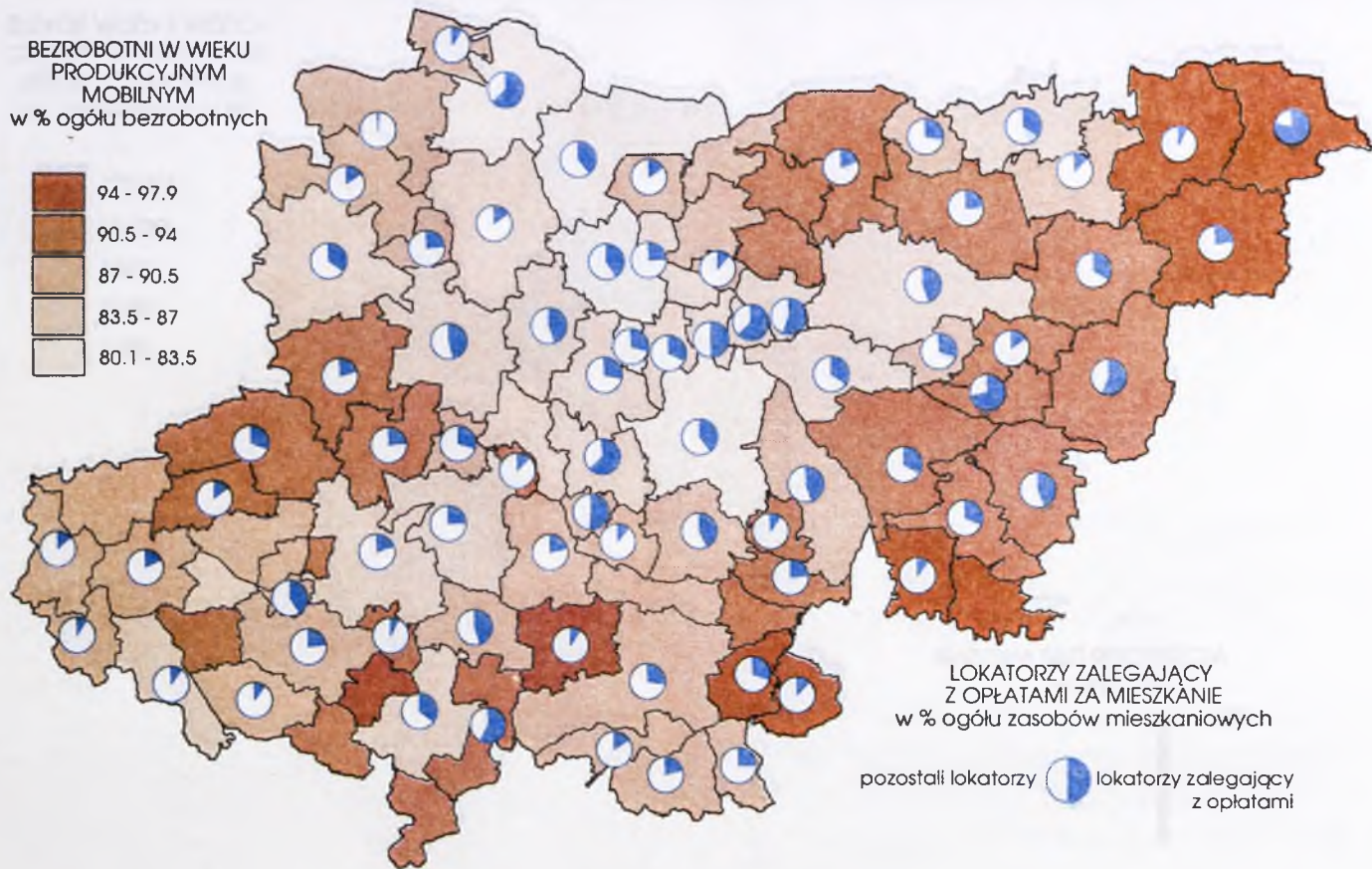
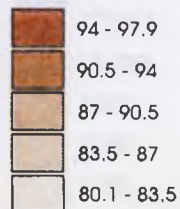

ABONENCI TELEFONICZNI
na 1000 ludności

230

ZAŁĘGŁOŚCI W OPŁATACH ZA CZYNSZ I BEZROBOCIE

BEZROBOTNI W WIEKU
PRODUKCYJNYM
MOBILNYM
w % ogółu bezrobotnych

LOKATORZY ZAŁĘGAJĄCY
Z OPŁATAMI ZA MIESZKANIE
w % ogółu zasobów mieszkaniowych

pozostali lokatorzy lokatorzy zalegający z opłatami

INFRASTRUKTURA KOMUNALNA

ZUŻYCIE WODY Z WODOCIĄGÓW W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH na 1 mieszkańca w m³

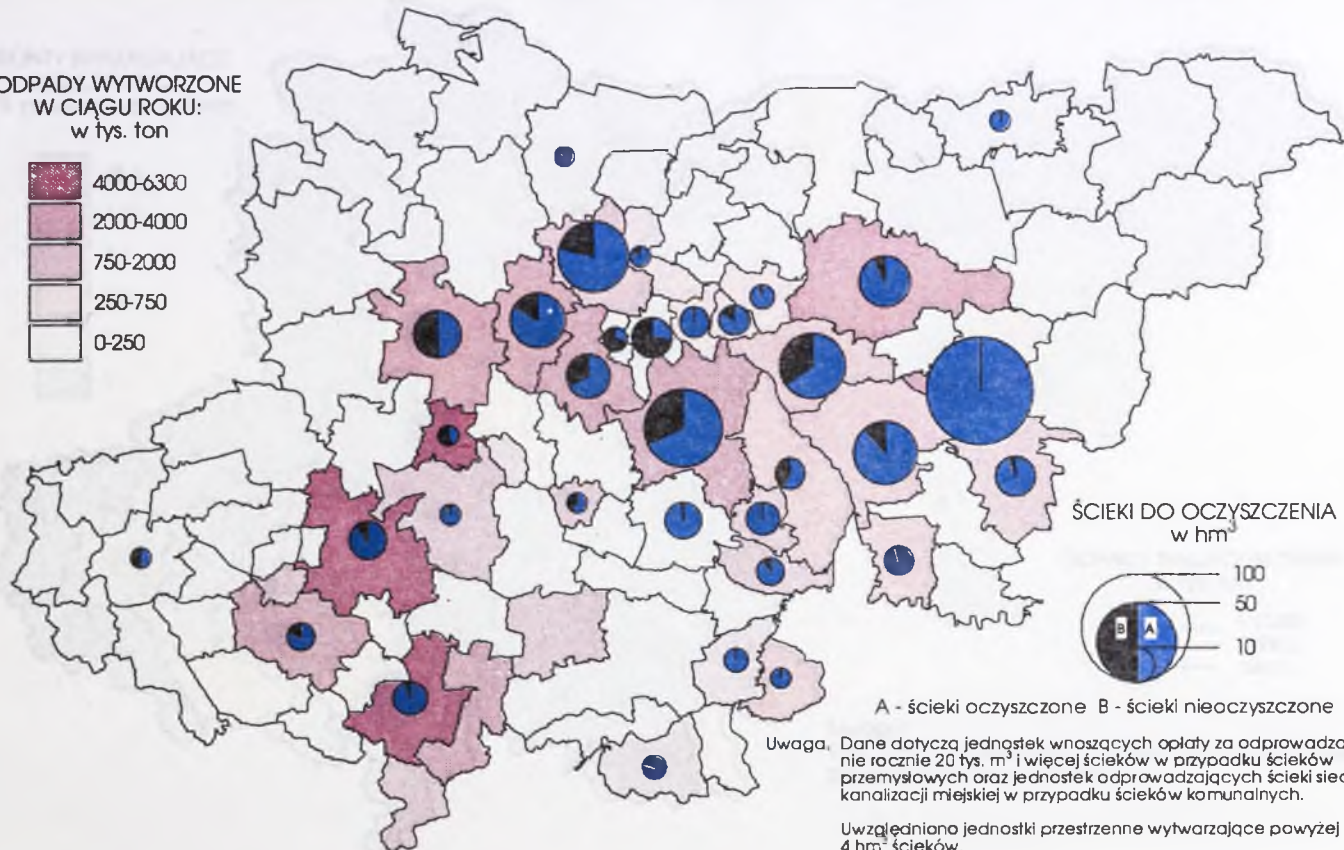

GAZOWA SIĘĆ ROZDZIELCZA
w km:

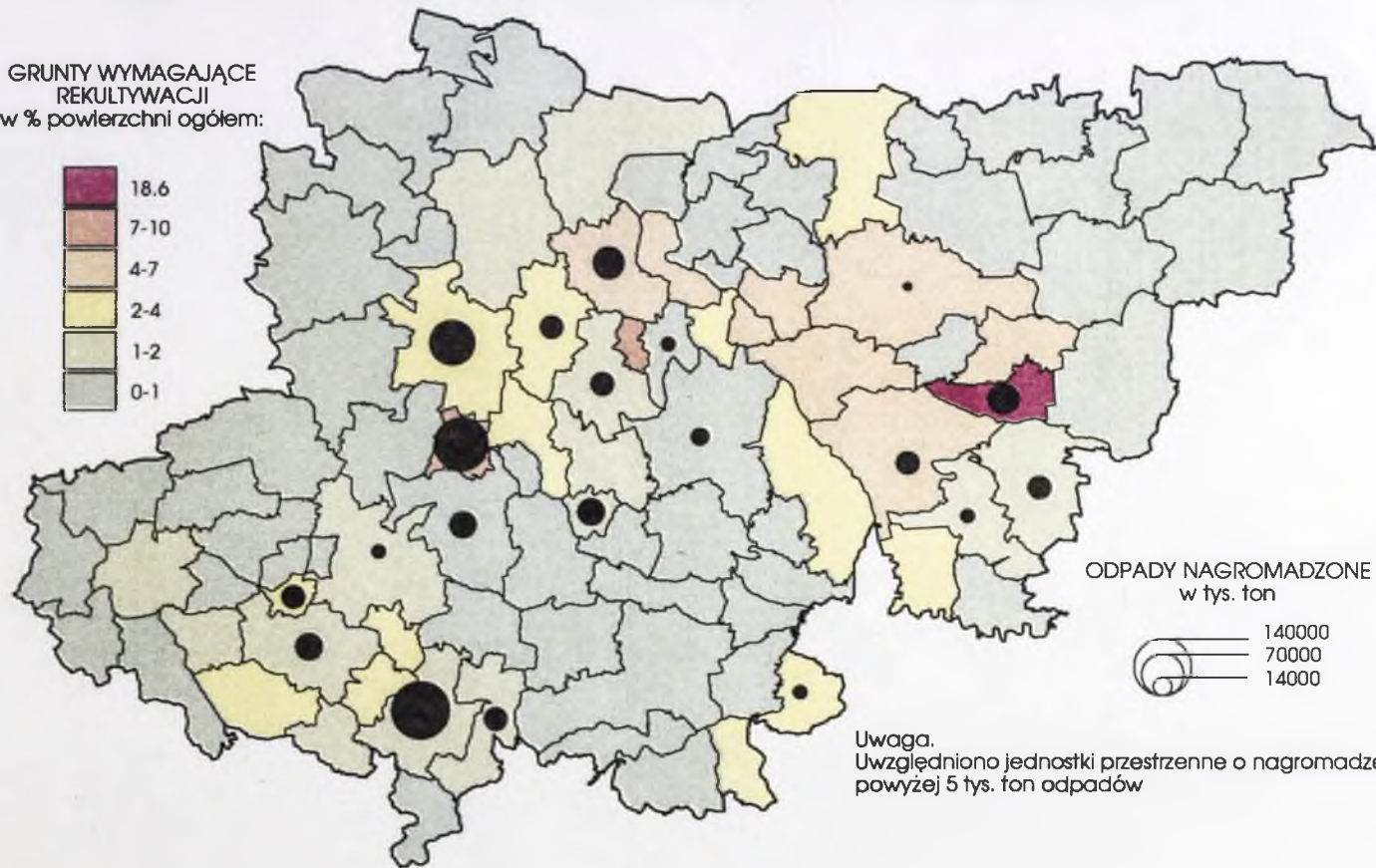
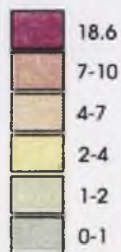
ODPADY PRZEMYSŁOWE WYTWORZONE I ŚCIEKI WYMAGAJĄCE OCZYSZCZENIA

ODPADY WYTWORZONE
W CIĄGU ROKU:
w tys. ton

GRUNTY WYMAGAJĄCE REKULTYWACJI I NAGROMADZENIE ODPADÓW PRZEMYSŁOWYCH

GRUNTY WYMAGAJĄCE
REKULTYWACJI
w % powierzchni ogółem:

Uwaga.
Uwzględniono jednostki przestrzenne o nagromadzeniu
powyżej 5 tys. ton odpadów

